

SALVATORKIRCHE – ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ

Ελληνο-Βαυαρικές συναντήσεις
στην ιστορία και τον πολιτισμό

Χαιρετισμός

Ο «Δορυφόρος» ως κοινωφελής φορέας επιδιώκει μεταξύ άλλων και την προβολή της πόλης που ζει ο Έλληνας του Μονάχου ως εργαζόμενος, μαθητής, φοιτητής, συνταξιούχος, ελεύθερος επαγγελματίας, επιστήμονας.

Το Μόναχο δε σημαίνει μόνο BMW, φεστιβάλ μπύρας (Oktoberfest) και FC Bayern, αλλά επιπλέον συνδέεται πολλαπλώς με την Ελλάδα.

Το έτος 1157 ο δούκας της Σαξονίας και Βαυαρίας, Welfen Heinrich XII. ο Λεοντόκαρδος, ιδρύει το Μόναχο. Λόγω όμως της διαμάχης του δούκα με τον επίσκοπο του Freising, η επίσημη ημερομηνία ίδρυσης του Μονάχου θεωρείται η 14η Ιουνίου 1158.

Τα χρόνια περνούν και αισίως φτάνουμε στην ενθρόνιση του φιλελεύθερου βασιλιά Ludwig I. (1825-1848), ο οποίος υπήρξε ένθερμος φιλέλληνας, λάτρης της κλασικής Ελλάδας και μαικήνας των τεχνών και των γραμμάτων.

Πρόκειται για τον βασιλιά που επεδίωξε να φτιάξει μια δεύτερη Αθήνα στην κοίτη του ποταμού Ισαρ, αφού διέταξε και επέβαλε στο Μόναχο το κτίσιμο νεοκλασικών κτηρίων με πρότυπο την αρχιτεκτονική της αρχαίας Ελλάδας. Πρόκειται για τη Γλυπτοθήκη, τη Συλλογή Αρχαιοτήτων (Antikensammlungen), το παλιό ωδείο στην Odeonplatz, την πύλη Siegestor και μία σειρά άλλων κτηρίων που παραπέμπουν στην Ελλάδα και που κοσμούν κυριολεκτικά το Μόναχο προσελκύοντας εκατομμύρια επισκεπτών.

Φέτος, με τη συμπλήρωση 200 χρόνων από την επανάσταση του 1821, θέλαμε και εμείς (αρχικά με αυτό το συνοπτικό λεύκωμα) να απευθυνθούμε κυρίως στις νέες και στους νέους με μια έκδοση με τίτλο «Salvatorkirche–Προπύλαια: Ελληνο-Βαυαρικές συναντήσεις στην ιστορία και τον πολιτισμό».

Στην προσπάθειά μας αυτή απευθυνθήκαμε στην αρχαιολόγο και φιλόλογο κ. Μαρία Λιάνου η οποία πάνω από 25 χρόνια είχε την ευθύνη και τον συντονισμό πολυάριθμων πολιτιστικών προγραμμάτων για μαθητές και εκπαιδευτικούς για μνημεία και μουσεία της πόλης.

Θέλουμε να εκφράσουμε τις θερμές μας ευχαριστίες στη Μαρία Λιάνου για τη συμμετοχή της στο συγκεκριμένο εγχείρημα, που αφιλοκερδώς επιμελήθηκε, και πιστεύουμε ότι αποτελεί ένα λεύκωμα, το οποίο πολλοί μαθητές και εκπαιδευτικοί θα αγαλιάσουν με ενδιαφέρον.

Επίσης, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον κ. Ιωάννη Παπαγιαννούλα, ελεύθερο επαγγελματία, που ανέλαβε να στηρίξει οικονομικά ένα ακόμη projekt του «Δορυφόρου».

Κώστας Τάτσης

Υπεύθυνος Δορυφόρου

Δεκέμβριος 2021

Φωτογραφίες εξώφυλλου:

01. Πάνω αριστερά: Η νίκη από το νοτιοανατολικό ανάγλυφο των Προπυλαίων
02. Δεξιά στη μέση: Βυζαντινή εικόνα με τον ευαγγελιστή Μάρκο και από κάτω μεσαιωνικό κιονόκρανο με παράσταση λιονταριού, νότιος εσωτερικός τοίχος στη Salvator
03. Κάτω δεξιά: Ο θρόνος του Όθωνα από το βορειοανατολικό ανάγλυφο των Προπυλαίων

Πρόλογος

Είναι κοινός τόπος ότι ακόμα και σήμερα η πόλη του Μονάχου συγκινεί κάθε Έλληνα όχι μόνο για την έντονη ελληνική πολιτιστική ατμόσφαιρα, αλλά και για το ζωντανό νεοελληνικό στοιχείο, το οποίο συναντά κανείς σε πάμπολλα σημεία της πόλης. Πρωτίστως σε αυτόν τον ζωντανό Ελληνισμό απευθύνεται αυτό το συνοπτικό λεύκωμα επ' ευκαιρία και της επετείου των 200 χρόνων από την ελληνική επανάσταση.

Οι Ελληνο-Βαυαρικές συναντήσεις στην ιστορία και τον πολιτισμό στα παραδείγματα της Salvatorkirche και των Προπυλαίων είναι το απαύγασμα πολυάριθμων επιμορφωτικών πολιτιστικών προγραμμάτων, τα οποία οργάνωσα και είχα την ευθύνη από το 1995. Τα πολιτιστικά αυτά προγράμματα στα μουσεία και μνημεία της πόλης του Μονάχου προσφέρονταν στην ελληνική γλώσσα τόσο σε εκπαιδευτικούς όσο και σε μαθητές των ελληνικών σχολείων της Βαυαρίας.

Η συνεργασία μου με τον «Δορυφόρο», τον σύλλογο για την προώθηση του διαλόγου των νέων στην Ευρώπη, στον οποίο είμαι ευγνώμων, έφερε στο φως αυτή τη μικρή έκδοση ως πρόγυση ενός μεγαλύτερου εκδοτικού προγράμματος, το οποίο σύντομα θα υλοποιηθεί. Με την απλόχερη οικονομική υποστήριξη του στα εκδοτικά έξοδα και τη συγκατάθεση του Συντονιστικού Γραφείου Εκπαίδευσης Μονάχου η έκδοση αυτή θα διανεμηθεί δωρεάν στα ελληνικά σχολεία του Μονάχου, στα τμήματα ελληνικής γλώσσας (TEΓ) Μονάχου καθώς επίσης και στα γερμανικά τμήματα ορθόδοξων θρησκευτικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση του Βαυαρικού Υπουργείου Παιδείας. Η έκδοση αυτή θα χορηγείται δωρεάν και σε κάθε περαιτέρω ενδιαφερόμενο.

Το κύριο μέλημα του Αδαμάντιου Κοραή στις αρχές του 19ου αιώνα ήταν η πνευματική ανάπτυξη του γένους, την οποία θεωρούσε προϋπόθεση για την ελευθερία και την ανεξαρτησία. Ακόμα και 200 χρόνια μετά, το 2021, ας παραμείνει κύριο μέλημα κάθε γονέα, εκπαιδευτικού και νέου η πνευματική ανάπτυξη της νέας γενιάς ως μία βασική προϋπόθεση για την αυτόνομη και ελεύθερη εξέλιξη της.

Μαρία Λιάνου
Φιλολόγος-Αρχαιολόγος
Δεκέμβριος 2021

Salvatorkirche – Προπύλαια

Ελληνο-Βαυαρικές συναντήσεις στην ιστορία και τον πολιτισμό

04. Επιγραφή της εκκλησίας Salvator

05. Επιγραφή Προπυλαίων

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ελληνοβαυαρική ιστορία είναι συνεχώς παρούσα ήδη από τις αρχές του 19ου αιώνα έως και σήμερα σε δύο αντιπροσωπευτικά σημεία του Μονάχου: στο μεσαιωνικό και στο βασιλικό τμήμα της πόλης.

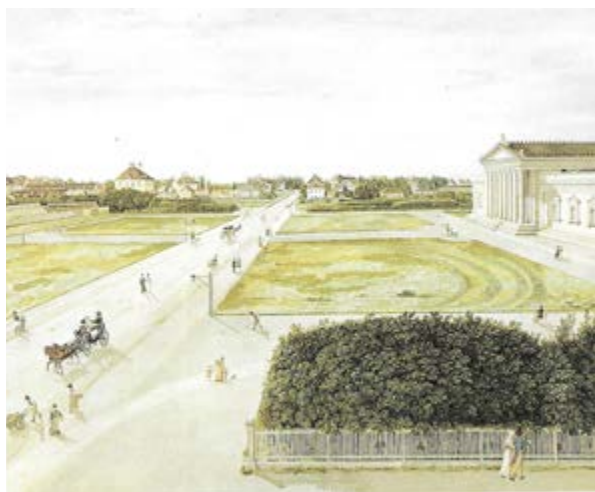
06. Οικόσημα της πόλης του Μονάχου από την αίθουσα του παλαιού Δημαρχείου του Erasmus Grasser

07. Ο νεκροταφειακός ναός Salvator και το νεκροταφείο δίπλα στο δεύτερο τείχος από τη μακέτα της πόλης του Jakob Standtner του 1570

Το πρώτο σημείο αναφοράς ελληνοβαυαρικών διασταυρώσεων βρίσκεται στη βόρεια περιοχή της πόλης, εντός των άλλοτε μεσαιωνικών τειχών, κοντά στην πύλη Schwabing. Είναι η Salvator Platz με τη Salvatorkirche. Η πόλη των «μοναχών» υπήρξε οχυρωμένη για 637 χρόνια (1158-1795) και η κατάργηση των τειχών της στα 1795 από τον εκλέκτορα (Kurfürst) Karl Theodor επηρέασε καθοριστικά τη συνεχή εξέλιξή της μέχρι και σήμερα. Η δημιουργία ενός ζωτικού χώρου με το άνοιγμά της δημιούργησε άριστες προϋποθέσεις για τον αυξανόμενο πληθυσμό της λόγω και της ανακήρυξής

της ως πρωτεύουσας του νεοσύστατου βαυαρικού Βασιλείου.

08. Ακουαρέλα αγνώστου καλλιτέχνη (ανάμεσα στο 1832 και 1836) της Γλυπτοθήκης στην Königsplatz από τα νοτιοανατολικά, πριν κτιστούν οι Συλλογές Αρχαιοτήτων (Antikensammlungen) και τα Προπύλαια

Πράγματι στα 1806 η Βαυαρία ανακηρύχτηκε σε Βασίλειο, χάρη στον Ναπολέοντα, με βασιλιά τον Maximilian I. Joseph ή Max Joseph. Παππού του Όθωνα. Ο Max Joseph, ο πρώτος βαυαρός βασιλιάς, αποφασίζει να βγάλει από τον λήθαργο το μικρό μεσαιωνικό Μόναχο και να το επεκτείνει βορειοδυτικά. Γι' αυτό τον λόγο ιδρύει, σύμφωνα με το Ιπποδάμειο πολεοδομικό σύστημα, το δημοτικό διαμέρισμα του Maxvorstadt, με τις μεγαλοπρεπείς λεωφόρους, τη Briennerstrasse, η οποία διακόπτεται από τις πλατείες Karolinenplatz, Königsplatz και Stiglmaierplatz και συνεχίζει με τη λεωφόρο Nymphenburgerstrasse. Αυτές οι δύο λεωφόροι συνδέουν τη Residenz με το εξοχικό παλάτι των Wittelsbach, το Nymphenburg. Πολύ σύντομα αυτή η περιοχή με την μεγαλόπρεπη δυτική πύλη εισόδου στο βασιλικό Μόναχο, τα Προπύλαια, θα συναγωνίζεται τις μεγάλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες: Ρώμη, Παρίσι και Βερολίνο!

09. Βασιλικό Μόναχο (Μακέτα που εκτέθηκε το 2000 στο Stadtmuseum)

Όμως κάτω από ποιες προϋποθέσεις δημιουργείται η πλατεία της Königsplatz, ως δεύτερο σημείο πολιτιστικών ελληνοβαυαρικών διασταυρώσεων, η οποία μέχρι και σήμερα παίζει έναν σπουδαίο πολιτιστικό ρόλο στη βαυαρική Πρωτεύουσα;

10. Αποψη των Προπυλαίων από δυτικά. Ελαιογραφία του Leo von Klenze (1848) πριν μπει ο θεμέλιος λίθος

Τόσο τον 19ο όσο και τον 20ο αιώνα ο ελληνικός κόσμος με το απαράμιλλο φυσικό κάλλος και την αρχαιοελληνική κληρονομιά συνάρπαζαν τους πεπαιδευμένους Γερμανούς ευγενείς και αστούς, αλλά και ιδιαίτερα τον βαυαρό βασιλιά Λουδοβίκο Α'. Ο μέγας αυτός ρομαντικός μονάρχης θεωρούσε τον εαυτό του ως «Περικλή της εποχής του». Ο δε αρχιτέκτονάς του, Leo von Klenze, με τη μεγάλη του γνώση για την αρχαιοελληνική αρχιτεκτονική ήλπιζε «να υπηρετήσει κάποιον Περικλή». Τους ένωσε λοιπόν ο κοινός ενθουσιασμός τους για την ελληνική αρχαιότητα. Ο βασιλιάς Λουδοβίκος με τον αρχιτέκτονά του Klenze θα μεταμορφώσουν την ιδιαίτερη αυτή πλατεία, την Königsplatz, σε βασικό πυρήνα του βασιλικού Μονάχου.

Με την έκρηξη της Γαλλικής Επανάστασης στα 1789, το νεκροταφείο του ναού στη Salvator και ο ίδιος ο ναός, ο οποίος λειτουργούσε ήδη από το 1494 ως νεκροταφειακή εκκλησία, αποϊεροποιούνται. Στα 1806 ο Max Joseph θα ανακηρυχτεί βασιλιάς της Βαυαρίας. Κατά τη διάρκεια της βασιλείας του (1806-1825) ακολουθεί στο Μόναχο μια μεγάλη περίοδος εκκοσμίκευσης.

11. Αναμνηστική πλάκα για τους νεκρούς μετά την αποϊεροποίηση του νεκροταφείου Salvator, δωρήθηκε από την πόλη του Μονάχου το 1935

12. Τμήμα και επιγραφή του δεύτερου τείχους της πόλης που σώζεται ακόμη και σήμερα δίπλα στη Salvator

13. Ο βασιλιάς Λουδοβίκος πάνω στην Ακρόπολη των Αθηνών το 1835. Σχέδιο σε κάρβουνο του Wilhelm Lindenschmit

Τον Χειμώνα του 1804/05 ο 18χρονος πρίγκηπας Λουδοβίκος θα κάνει το πρώτο του ταξίδι στην Ιταλία, το οποίο τον επηρέασε καθοριστικά! Την άμεση όμως επαφή με την αρχαία ελληνική τέχνη ο 31χρονος πια Βαυαρός πρίγκηπας θα την αποκτήσει στο δεύτερο ταξίδι του στην Ιταλία, το 1817, όταν επισκέφτηκε την Ποσειδωνία (Pa-

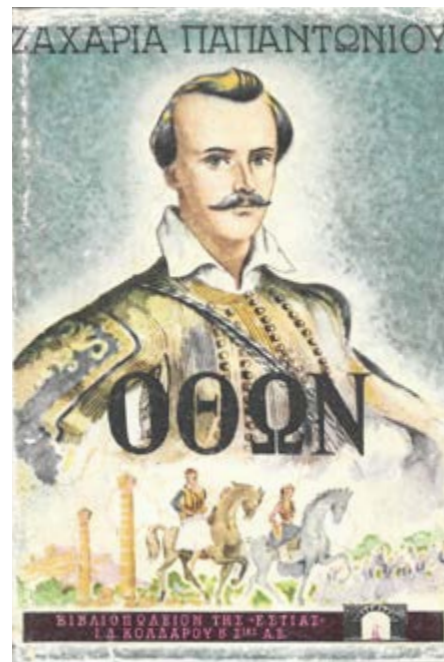
estum) στη νότια Ιταλία και αντίκρισε τον αρχαίο δωρικό ναό. Ο νεαρός πρίγκηπας στη θέα των ερειπίων του αρχαίου ναού του Ποσειδώνα δεν ονειρεύονταν μόνο την αρχαία Ελλάδα, αλλά οι σκέψεις του πήγαν πολύ

πιο μακριά εκφράζοντας τη συγκινητική ομολογία:

«Δεν ευτύχησα να ζήσω μαζί σας, Έλληνες!

Καλύτερα Έλληνας πολίτης παρά κληρονόμος του θρόνου».

Ο συγγραφέας Ζαχαρίας Παπαντωνίου στο βιβλίο του με τίτλο «Όθων» θα περιγράψει τον βασιλιά Λουδοβίκο με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά λόγια: «Οι Έλληνες γνωρίζουν καλά το βασιλέα που αγνοούσε την αριθμητική, το Λουδοβίκο Α' της Βαυαρίας. Ήταν ο παράφορος φίλος μας. Είναι αλήθεια πως μας είδε μέσα από τους αρχαίους. Οι άνθρωποι όμως αυτοί που αγαπούν με την αγάπη του φιλοτέχνου ή του φιλαναγνώστη έχουν φλογερά πάθη. Λίβας ήταν κι ο φιλελληνισμός του Λουδοβίκου. Τέτοιους φίλους ήθελε τότε η Ελλάς. Αλλά και τώρα και πάντα αυτοί οι τρελλοί μόνο είναι φίλοι. Οι άλλοι λέγονται διπλωμάται. Αν υπάρχει πράγματι πόλη που συγκινεί τον Έλληνα για τη νεοελληνική της ατμόσφαιρα, είναι το Μόναχο. Είναι ωραία και χωρίς εμάς.» Ήταν άραγε ο Λουδοβίκος Α' μόνο τρελός φίλος της Ελλάδας ή και διπλωμάτης;

14. Φωτογραφία εξωφύλλου της δεύτερης έκδοσης του βιβλίου του Ζαχαρία Παπαντωνίου «Όθων» από το βιβλιοπωλείο της Εστίας

Ήδη δύο χρόνια πριν το 1817, κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου της Βιέννης (Οκτώβριος 1814 – Ιούνιος 1815) γίνεται και η πρώτη σημαντική επαφή Βαυαρών προσωπικοτήτων από το χώρο της πολιτικής (με τον τότε πρίγκηπα Λουδοβίκο) και της διανοήσης (τον Friedrich Wilhelm Thiersch ή Ειρηναίο Θεΐρσιο) με τους Έλληνες διανοούμενους της

ελληνικής παροικίας, της Βιέννης και όχι μόνο. Η επίσκεψη του Θεΐρσιου στα 1814 στη Βιέννη είχε καθοριστική σημασία για τη μόρφωση των

Ελλήνων σπουδαστών σε ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, όπως επίσης και την περαιτέρω ανάπτυξη του φιλελληνικού ενδιαφέροντος μεταξύ των Ευρωπαίων. Ο Θείρσιος γίνεται το 1814 από τους πρώτους συνδρομητές και μέλος της «Φιλομούσου Εταιρείας» της Βιέννης και συμβάλλει τα μέγιστα για την πραγματοποίηση των σκοπών της που ήταν η μόρφωση και κατ' επέκταση η αφύπνιση των Ελλήνων.

15. Τιμητικό δαχτυλίδι της Φιλομούσου Εταιρείας στην κατοχή του Θείρσιου

16. Η αναγέννηση της Ελλάδας. Ο Ρήγας Φεραίος και ο Αδαμάντιος Κοραΐς ανασηκώνουν τη ματωμένη Ελλάδα από τα ερείπια, Λιθογραφία

Ο Thiersch στήριζε τα ελληνικά σχολεία στην οθωμανική επικράτεια και είχε γνωρίσει τους Ιωάννη Καποδίστρια, Μητροπολίτη Ιγνάτιο της Ουγγροβλαχίας, Άνθιμο Γαζή και Αδαμάντιο Κοραή. Έναν χρόνο πριν, τον Αύγουστο του 1813, κατά την παραμονή του Θείρσιου στο Παρίσι, όπου βρίσκονταν με υποτροφία, γνωρίζεται με τον Κοραή. Ο Κοραής τον έπεισε για τη δημιουργία του Athenäum (1815-1817) στο Μόναχο, ενός οικοτροφείου για νεαρούς Έλληνες, που σκοπό είχε την προετοιμασία Ελλήνων σπουδαστών στα γερμανικά πανεπιστήμια. Κύριο μέλημα του Αδαμάντιου Κοραή ήταν η πνευματική ανάπτυξη του γένους, την οποία θεωρούσε προϋπόθεση για την ελευθερία και την ανεξαρτησία. Οι σχέσεις του Thiersch με επιφανείς Έλληνες της Ευρώπης και με την υποστήριξη του διαδόχου του βαυαρικού θρόνου Λουδοβίκου τον ώθησε να προετοιμάσει την άφιξη και εγκατάσταση

Ελλήνων σπουδαστών στο Μόναχο. Το ανθρωπιστικό του φρόνημα συνδύαζε με αρμονικό τρόπο την αγάπη του για τη μόρφωση των νέων προς υψηλότερα ανθρωπίνια ιδανικά. Το πάθος του για τον ελληνισμό, αρχαίο και νέο, ήταν μεγάλο. Το Athenäum υπήρξε ο πρόδρομος για την εκπαίδευση Ελληνοπαίδων στο Μόναχο.

17. Πρόσκληση του ελληνικού Λυκείου στο Μόναχο για τις τελικές δημόσιες εξετάσεις το 1835

Το 1816 μπαίνουν τα θεμέλια της Γλυπτοθήκης και αρχίζει η ανοικοδόμηση και η αναμόρφωση του Μονάχου σε νεοκλασικιστική πρωτεύουσα! Μαζί με τους Αιγινίτες (τα αετωματικά γλυπτά του ναού της Αφαιάς από την Αίγινα) καταφθάνει και ζωντανός Ελληνισμός στο Μόναχο με δίψα για σπουδές. Η καρδιά των νεαρών Ελλήνων σπουδαστών χτυπά στο ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (Sal-

vator) και δίπλα στην Königsplatz, στην Arcisstrasse νούμερο 8 λειτουργεί από το 1825 έως το 1836 το ιδιωτικό εκπαιδευτήριο, το γνωστό ως «Ελληνικό Λύκειο του Μονάχου», για τα ορφανά των ηρώων αγωνιστών του 1821. Ο Λουδοβίκος, ο Leo von Klenze και ο Θείρσιος είναι οι εμπνευστές και οι πιστοί εκτελεστές των παραπάνω εγχειρημάτων.

18. Τμήμα από την ιστορική αφήγηση της ελληνικής επανάστασης σαν κινηματογραφική ταινία του Peter von Hess

Πολλά χρόνια πριν μπει ο θεμέλιος λίθος των Προπυλαίων, στα 1841-1844, στις βόρειες στοές του Hofgarten κοντά στη Salvatorkirche φιλοτεχνήθηκαν από τον Peter von Hess τοιχογραφίες που αναπαριστούσαν επεισόδια από τον ελληνικό αγώνα για την ανεξαρτησία. Με αυτό το εικονογραφικό σύνολο συνδέονταν συνειρμικά το βαυαρικό με το ελληνικό παρελθόν

υπό την εξουσία του κοινού βασιλικού οίκου των Wittelsbach, του Λουδοβίκου Α' στη Βαυαρία και του γιου του Όθωνα στην Ελλάδα.

Η ιδέα της ανέγερσης των Προπυλαίων γεννήθηκε το 1816 με την τοποθέτηση του θεμέλιου λίθου της Γλυπτοθήκης, αλλά δεν υπήρχε από την αρχή η σκέψη να οικοδομήσουν ένα Πρόπυλο με πολιτικά μηνύματα, όπως αυτά της ελληνικής επανάστασης, της θετικής εξέλιξης της Ελλάδας κατά τη διάρκεια της κυριαρχίας του Όθωνα Wittelsbach και της ενότητας του ελληνικού λαού κάτω από το σκήπτρο του. Τα Προπύλαια στην αρχή σχεδιάστηκαν μόνο σαν μία πύλη εισόδου από τα δυτικά στην πόλη του Μονάχου προς τη βασιλική έδρα των Wittelsbach, στη Residenz. Από τα σχέδια μέχρι τον θεμέλιο λίθο πέρασαν σχεδόν 40 χρόνια (1816-1854). Πολυπαθής η ιστορία οικοδόμησης των Προπυλαίων, όπως και αυτή της Ελλάδας. Από το 1848 ο Λουδοβίκος ανέλαβε προσωπικά τα έξοδα της ανέγερσης των Προπυλαίων εξ ολοκλήρου, παρόλο που αναγκάστηκε να παραιτηθεί την ίδια χρονιά, λόγω του σκανδάλου με την Ιρλανδέζα χορεύτρια Λόλα Montez και άλλων προβλημάτων. Με την αποπεράτωση των Προπυλαίων το 1862, ο βασιλιάς είχε ήδη υποσχεθεί πως θα τα δώριζε στην πόλη του Μονάχου, πράγμα που το έκανε.

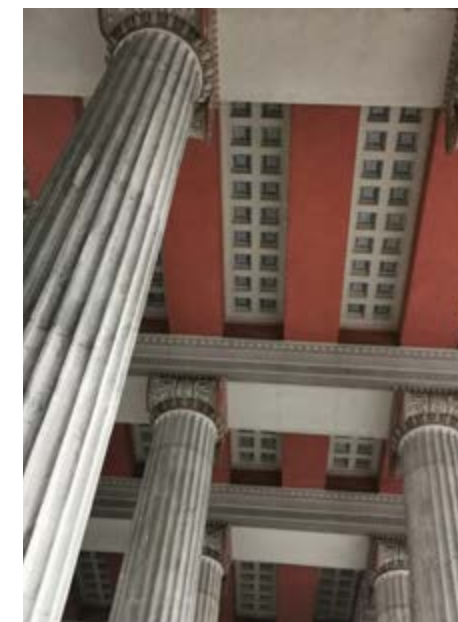

20. Πολυχρωμία οροφής Προπυλαίων με φατνώματα

εξωτερικών τοίχων ολόκληρου του κτιρίου και κατά δεύτερον με τη χρήση αληθινών τυμπάνων στις δωρικές κολόνες. Ο Klenze συναγωνιζόμενος τους Αρχαίους χρησιμοποίησε και το στοιχείο της πολυχρωμίας των αρχαίων κτιρίων, που μόλις είχε ανακαλυφτεί τότε, αλλά μόνο για το εσωτερικό των Προπυλαίων. Έτσι τόλμησε να χρωματίσει τα φατνώματα της οροφής των Προπυλαίων!

19. Χρήση αληθινών τυμπάνων

21. Κτητορική επιγραφή στη νότια εσωτερική πλευρά των Προπυλαίων

Από τεχνικής άποψης ο αρχιτέκτονας Klenze συναγωνίζονταν με την αρχαία ελληνική αρχιτεκτονική: κατά πρώτον με την απόλυτη ακρίβεια στην τεχνική επεξεργασία των τετραγωνισμένων λίθων των

Σε κάθε περίπτωση όλο το εγχείρημα των Προπυλαίων από τον αρχιτέκτονα Klenze είναι μια στυλιστική μελέτη πάνω στην εξέλιξη του δωρικού και του ιωνικού ρυθμού. Κι εδώ πρόκειται για ένα διδακτικό πρόγραμμα με τους τρεις αρχαιοελληνικούς ρυθμούς όπως έγινε και στα άλλα δύο οικοδομήματα αυτής της «ελληνικής πλατείας», της Γλυπτοθήκης και των Κρατικών Συλλογών Αρχαιοτήτων (Antikensammlungen). Η «πλατεία αυτή του βασιλιά», η Königsplatz, δικαιολογεί τη λειτουργικότητά της και «ως μουσειακή δημόσια αγορά με διδακτικούς σκοπούς» για τον βαυαρικό λαό.

22. Ονόματα Ελλήνων και Φιλελλήνων από το εσωτερικό των Προπυλαίων

Το εσωτερικό των Προπυλαίων με τα ονόματα σε μεγαλογράμματη γραφή Ελλήνων και Φιλελλήνων συνδέει συνειρμικά πρόσωπα, όψεις και απόψεις για την ελληνική επανάσταση. Τα παραπάνω κατατάσσουν τα Προπύλαια σε ένα πραγματικό μνημείο για την ελληνική επανάσταση, η οποία είχε σαν σκοπό την ελευθερία. Παρόλα αυτά όμως δεν παύει να αποτελεί ένα ιδεαλιστικό μνημείο, το οποίο εξυμνεί τη μοναρχία.

23. Ο βασιλιάς Λουδοβίκος γράφει τα ποιήματά του για την Ελλάδα. Σχέδιο του Wilhelm von Kaulbach

Πριν το 1830 όλοι υπολόγιζαν στα «γνωστά και δοκιμασμένα φιλελεύθερα φρονήματα του βασιλέως», της νιότης του. Άλλωστε τότε με το ξέσπασμα της ελληνικής

επανάστασης έγραφε ο Λουδοβίκος και τα φλογερά του ποιήματα για την Ελλάδα. Τότε έδειξε τα ιδιαίτερα φιλελληνικά του αισθήματα και βοήθησε οικονομικά και με ποικίλους άλλους τρόπους τον αγώνα. Μάλιστα από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821, ο Λουδοβίκος, ως διάδοχος του Βαυαρικού θρόνου αρχικά και ύστερα ως βασιλιάς της Βαυαρίας από το 1825, ήταν ίσως ένα από τα λίγα μέλη ηγεμονικού οίκου της Ευρώπης, το οποίο τάχθηκε ανοικτά και ενεργά υπέρ της Ελληνικής υπόθεσης. Σύμφωνα με το υφιστάμενο status quo της εποχής, τα υπόλοιπα Ευρωπαϊκά ανακτοβούλια και οι κυβερνήσεις τους ήταν είτε εχθρικές (εξαιτίας της Ιεράς Συμμαχίας με επικεφαλής τον Metternich) είτε ουδέτερες μέχρι αδιάφορες. «Η σωτηρία της Ελλάδας είναι υπόθεση της υπόχρεης Ευρώπης», προπαγάνδιζε τη θέση του ο δάσκαλος του βαυαρικού γένους Thiersch υπέρ του ελληνικού αγώνα, στηριζόμενος σε ένα επιχείρημα χρέους απέναντι στην Ελλάδα. Η Ευρώπη, υποστήριζε, όφειλε την καταγωγή και προόδο της στην αρχαία Ελλάδα, και τώρα θα έπρεπε να ανταποδώσει την

ευγνωμοσύνη της στους απογόνους της. Στην ελληνική επανάσταση έβρισκε την ιδανική ευκαιρία για την αποπληρωμή του ηθικού τους χρέους.

24. Το εσωτερικό της Salvator με το ορθόδοξο εικονοστάσι του Leo von Klenze

Και μέσα στο κλίμα αυτού του ηθικού χρέους μπορούμε να κατανοήσουμε όλες τις δράσεις του μεγάλου Φιλέλληνα βασιλιά Λουδοβίκου Α', και ιδιαίτερα την παραχώρηση του ναού της Μεταμορφώσεως του

Σωτήρος (Salvatorkirche). Μάλιστα, σύμφωνα με την εφημερίδα «Augsburger Abendzeitung», Nr. 128, vom 9. Mai 1828, «ο άκρος ... φιλελληνισμός (του Λουδοβίκου) υπερίσχυσε των προλήψεων και των φόβων (του)», διότι το να

μετατραπεί ένας καθολικός ναός σε ορθόδοξο στην καρδιά της ιστορικής πρωτεύουσας της Βαυαρίας με νομοθετική, ηθική και οικονομική στήριξη του ίδιου του βασιλιά ήταν από τις πιο ηχηρές παραχωρήσεις, αλλά και πολιτικές ακροβασίες ενός δυτικού ηγεμόνα, ο οποίος, ας μην ξεχνάμε, ήταν ένας βαθύτατα αφοσιωμένος καθολικός! Βέβαια στις μέρες μας δεν φαντάζει και τόσο ιδιαίτερο κάτι τέτοιο. Για την εποχή εκείνη όμως, που δεν υπήρχε πραγματική ανεξιθρησκεία, αλλά θρησκευτικός φανατισμός και πολλά θρησκευτικά ταμπού, ήταν ένα τόλμημα.

Ένα τόλμημα κι ένα όνειρο ήταν και η εντυπωσιακότερη μαρτυρία του έμπρακτου Φιλελληνισμού του Λουδοβίκου Α', τα Προπύλαια! Η ανεξαρτησία και το μεγαλείο της Ελλάδας υπήρξαν για τον ρομαντικό Βαυαρό βασιλιά για πάνω από 40 χρόνια μία προσωπική του υπόθεση για την οποία πάλεψε και αφιέρωσε ένα μεγάλο μέρος της ιδιωτικής του περιουσίας. Όμως τα περιστατικά που συνοδεύουν την αποπεράτωση του μεγαλύτερου φιλελληνικού μνημείου εμφανίζονται πολύ τραγικά.

25. Η έξωση της Αμαλίας και του Όθωνα από την Ελλάδα στις 12 Οκτωβρίου 1862, έγχρωμη λιθογραφία

Από πολύ νωρίς φάνηκε πως ο γιος του Όθωνα θα έχανε τον ελληνικό θρόνο. Και ο Λουδοβίκος το είχε προβλέψει αυτό και είπε χαρακτηριστικά: «Σε περίπτωση που ο βασιλικός μου οίκος κάποτε θα έχανε τον ελληνικό θρόνο, δε θα μετάνιωνα ποτέ για όσα έκανα για την Ελλάδα.» Αλλά όταν τον Αύγουστο του 1862 ο Λουδοβίκος διέσχισε για πρώτη φορά τα Προπύλαια, σίγουρα συγκινημένος, έκανε τα στραβά μάτια, διότι την ίδια μέρα που ο ζωγράφος αποτελείωνε τα τελευταία ονόματα των ηρώων της ελληνικής επανάστασης, στις 23 Οκτωβρίου του 1862, ο Όθωνας καθαιρέθηκε από τον θρόνο και αναγκάστηκε κνηγνημένος να εγκαταλείψει την Ελλάδα. Τι τραγικό! Στις 31 Οκτωβρίου, ημέρα των εγκαινίων των Προπυλαίων, έφτανε

στο Μόναχο ο αποτυχημένος Wittelsbach από την Ελλάδα. Οι κάτοικοι του Μονάχου κορόιδευαν το απατηλό όνειρο του γεροβασιλιά Λουδοβίκου με έναν στίχο που γελοιοποιούσε το ποιητικό του στιλ. «Man lobt den Tag nicht vor dem Abend, Propyläen gebauet habend.» (Μην εγκωμιάζεις τη μέρα πριν νυχτώσει, έχοντας κτίσει τα Προπύλαια.)

Και αμέσως κυκλοφόρησε η φήμη ότι από δυσθυμία λόγω της «ελληνικής καταστροφής» ο βασιλιάς θέλει να κατεδαφίσει τα Προπύλαια. Και ο Λουδοβίκος εκδηλώθηκε αμέσως λέγοντας πως ούτε στο όνειρό του δεν του πέρασε από το μυαλό να κάνει καμία αλλαγή στα Προπύλαια και θα πει χαρακτηριστικά: «Ότι παρίσταται εκεί ανήκει στην ιστορία και δε σκοπεύω να αλλάξω το παραμικρό.»

26. Νεκρική πομπή του βασιλιά Λουδοβίκου μπροστά από τα Προπύλαια στις 9 Μαρτίου 1868 προς την εκκλησία St. Bonifaz, σχέδιο του E. Adam

Σε επιστολή του (05.01.1827) προς τον Karl Heideck, που βρίσκονταν αυτή την εποχή στην Ελλάδα, βλέπουμε και τις προθέσεις του Λουδοβίκου για την ελληνοχριστιανική αγωγή των ορφανών παιδιών που έρχονται στο Μόναχο να σπουδάσουν: «...Φροντίζω δε νυν ίνα προσκαλέσω και τινά των προσφύγων ιερέων ενταύθα, ίνα παιδεύωνται οι νέοι ούτοι εν τη πίστει των πατέρων αυτών. Ελπίζω ότι θα επιστρέψωσιν εις την πατρίδα αυτών ουχί αποξενούμενοι των πατρίων, αλλά ελληνικότεροι ή όσον

ήσαν ότε ήλθον ενταύθα». Άρα, στόχος του Φιλέλληνα βασιλιά ήταν να επιστρέψουν οι νεαροί Έλληνες «Ελληνικότεροι» απ' ό,τι έφυγαν.

27. Η Salvator σήμερα. Μια χαρακτηριστική εκδήλωση από τον θεσμό „Lange Nacht der Musik“

Η καρδιά του ζωντανού Ελληνισμού χτυπά ακόμα και σήμερα στην παλαιότερη εκκλησία του Schwabing, στη Salvatorkirche, η οποία συμμετέχει στις μέρες μας στα δρώμενα της πόλης, όπως στη μεγάλη νύχτα της μουσικής, των μουσείων καθώς και στην ετήσια περιφορά του επιταφίου στο ιστορικό κέντρο της πόλης. Ο ναός αυτός εξελίχθηκε σε ένα κέντρο οικουμενικών συναντήσεων, αλλά παράλληλα κάθε πιστός, Έλληνας και μη, μπορεί να βιώνει την ορθόδοξη λειτουργική λατρεία με την πλούσια βυζαντινή παράδοση.

28. Φωτογραφία από το μνημόσυνο και τη δέηση της Μητρόπολης Γερμανίας στα Προπύλαια στις 10 Απριλίου 2021 προς τιμή του απαγχονισθέντος Πατριάρχου Γρηγορίου Ε' - Η τέταρτη εσωτερική πλευρά των Προπυλαίων με ονόματα αγωνιστών του 1821

Μπροστά στα Προπύλαια, στο μνημείο για την ελευθερία, κάθε χρόνο οργανώνεται μνημόσυνο από την ορθόδοξη εκκλησία για τους αγωνιστές του 1821. Ο Γεώργιος Τερτσέτης, συγγραφέας των

απομνημονευμάτων του «Γέρου του Μωριά» απευθύνεται στον Δημήτριο Μπότσαρη, σπουδαστή στο Μόναχο στα 1827, με μια επιστολή του που περιέχει μια χαρακτηριστική ρήση: « ... εσύ πάσχισε με δικές σου αρετές να στολίσης τον λόγον σου, κι όχι με τη χλαμύδα του γονέου σου». Η ρήση αυτή απευθύνεται σε κάθε Έλληνα του κόσμου, αλλά και στη μεγαλύτερη ελληνική κοινότητα στην Ευρώπη, η οποία ζει, εργάζεται και δημιουργεί στο Μόναχο. Όποτε χρειάζεται είναι παρούσα μπροστά στα Προπύλαια, άλλοτε στη δεκαετία του εβδομήντα με τις διαμαρτυρίες κατά της ελληνικής δικτατορίας, άλλοτε πάλι με τη μεγάλη κοσμοσυρροή, για να δώσει το παρόν της στα φωταγωγημένα Προπύλαια επ' ευκαιρία της επετείου των 200 χρόνων από την ελληνική επανάσταση. Η κατανόηση των Προπυλαίων

ως μνημείου για την ελληνική επανάσταση κατ' εξοχήν, η οποία είχε σαν κύριο σκοπό την ελευθερία και την ανεξαρτησία, είναι επίκαιρη όσο ποτέ.

29. Φωτογραφία από διαδήλωση κατά της χούντας στην Königsplatz (δεξιά διακρίνονται οι Συλλογές Αρχαιοτήτων / Antikensammlung)

30. Έκθεση του Γενικού Προξενείου Μονάχου τον Ιούλιο του 2021 στην Königsplatz για τις αρχιτεκτονικές επιρροές Αθήνας - Μονάχου κατά τον 19ο αιώνα

31. Φωτογραφίες από τα φωτισμένα Προπύλαια για την επέτειο των 200 χρόνων από την ελληνική επανάσταση

Συνεχής είναι και σήμερα η παρουσία όχι μόνο του Ελληνισμού στην Königsplatz, αλλά και του πολυεθνικού κοινού της πόλης του Μονάχου με τις αμέτρητες συναυλίες και κινηματογραφικές προβολές, με τις πολυποίκιλες εκθέσεις, αγορές και κάθε είδους εκδηλώσεις, αλλά ιδιαίτερα με τις

πολύριθμες διαμαρτυρίες σε κάθε ρατσιστική εκδήλωση και καταπίεση σε ανθρώπους και ό,τι άλλο σπουδαίο ανήκει στη ζωή μιας σύγχρονης πόλης, όπως είναι το Μόναχο.

32. Γιγάντιος τροχός λουναπάρκ που στήθηκε το 2020 στην Königsplatz σε αντικατάσταση του ακυρωθέντος Oktoberfest λόγω της Πανδημίας Covid

33. Μεσαιωνική τοιχογραφία του βόρειου τοίχου της Salvator κοντά στο εικονοστάσι του Klenze

Πίνακας εικόνων/φωτογραφιών

- Bauer, Winfried, Die Hellas-Gedichte Ludwigs I., στο: Wolf-Armin Frhr. v. Reitzenstein, Bayern und die Antike, München 1999, σελίδα 32: εικόνα 23
- Baumstark, Reinhold (εκδ.), Das neue Hellas, Griechen und Bayern zur Zeit Ludwigs I., München 1999, σελ. 596: εικ. 10, σελ. 584: εικ. 13, σελ. 241: εικ. 15, σελ. 256: εικ. 16, σελ. 248: εικ. 17, σελ. 308: εικ. 18, σελ. 581: εικ. 25
- Chatzinota, Dionysia: εικ. 29
- Giakis, Gregory: εικ. 31
- Kotsowilis, Konstantin, Griechische Kirche St. Salvator, 2η έκδοση, München-Zürich 1984, σελ. 3: εικ. 07
- Lianou, Maria: εικ. 01, 02, 03, 04, 05, 09, 11, 12, 14, 19, 20, 21, 22, 24, 27, 29, 30, 32, 33, 34
- Malamoussis, Apostolos: εικ. 28
- Till, Wolfgang – Weidner, Thomas, Typisch München! Die Ausstellung im Münchner Stadtmuseum, 2η έκδοση, München 2012, σελ. 27: εικ. 06
- Vierneisel, Klaus (εκδ.), Der Königsplatz 1812-1988 München x.x., σελ. 23: εικ. 08, σελ. 26: εικ. 26

34. Σελ. 23 και οπισθόφυλλο: Η Salvator και τα Προπύλαια το 2021 στον ιστό της πόλης

Doryforos, Σύλλογος για την προώθηση του διαλόγου των νέων στην Ευρώπη
Parkstr 17, 80 339 München, doryforos@email.de Vi.S.d.P. Kostas Tatsis
© 2021

© Layout: ES smart graphics design info@es-sgd.com - www.es-sgd.com